

Stanisław Garlicki, Bronisław Dobrzański

Pytania i odpowiedzi prawne

Palestra 7/12(72), 47-50

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ten sam przepis zawiera wykaz przestępstw (najmniej ważnych), w których śledztwo przeprowadzają organy porządku społecznego.

Jednocześnie zostało dokonane rozgraniczenie kompetencji pomiędzy funkcjonariuszami śledczymi organów prokuratury i organów bezpieczeństwa państwowego.

3. Na mocy dekretu Prezydium Rady Najwyższej RSFRR z dnia 10 września 1963 roku zostały wprowadzone do kodeksu postępowania karnego następujące zmiany w związku z ustawą z dnia 25 lipca 1962 roku o zmianach i uzupełnieniach w kodeksie karnym RSFRR i w innych aktach ustawodawczych, jak również z uwzględnieniem doświadczeń praktyki przy stosowaniu kodeksu postępowania karnego RSFRR:

- a) Artykuły 36, 96 i 374 w nowej redakcji zawierają wykaz spraw podlegających sądom krajowym, obwodowym, miejskim, sądom obszarów autonomicznych i okręgów narodowościowych. Podkreśla się, że areszt tymczasowy jako środek zapobiegający może być stosowany tylko w tych sprawach, w których ustawa przewiduje karę pozbawienia wolności. Została także ustalona kategoria spraw o przestępstwa, w których areszt jako środek zapobiegający może być zastosowany tylko wskutek obawy, że przestępstwo zostanie popełnione. Podany został również wykaz sądów rozpatrujących sprawy w trybie nadzoru (prezydium rady najwyższej Autonomicznej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej, sąd obwodu autonomicznego, sąd okręgu narodowościowego, Kolegium sądowe w sprawach karnych Sądu Najwyższego RSFRR oraz Prezydium Rady Najwyższej RSFRR).
- b) Zostały wprowadzone zmiany i uzupełnienia do niektórych artykułów, z których najważniejsze są następujące: pokrzywdzony w razie swego niestawienia bez usprawiedliwionego powodu może być doprowadzony przymusowo, a poza tym ponosi on odpowiedzialność za odmowę lub uchylenie się od zeznawania, jak również za złożenie zeznania świadomie fałszywego; osoby odbywające karę w koloniach pracy poprawczej o reżymie specjalnym, w razie dobrego sprawowania się i wykazania rzetelnego stosunku do pracy, po odbyciu nie mniej niż połowy kary, na wniosek administracji kolonii mogą być z mocy postanowienia sądu skierowane w celu dalszego odbywania kary do kolonii pracy poprawczej o reżymie mniej surowym. Ustalenia rodzaju kolonii pracy poprawczej dla osób kierowanych z kolonii pracy dla nieletnich w związku z ukończeniem przez nich lat 18 — dokonuje sąd na podstawie wspólnego wniosku administracji kolonii pracy i komisji do spraw nieletnich.

PYTANIA I ODPOWIEDZI PRAWNE

PYTANIE:

Jaki jest okres przedawnienia dla roszczenia ZUS-u o zwrot od pracownika nieprawnie pobranego zasiłku rodzinnego?

W maju 1958 r. Inspektor kontroli ZUS-u stwierdził, że pracownik pobrał w latach 1956 i 1957 nienależny zasiłek rodzinny na żonę, która otrzymywała rentę. W lipcu 1963 r. ZUS wydał decyzję na podstawie protokołu inspektora z 1958 r., w której to decyzji orzekł obowiązek zwrotu tego zasiłku jako nienależnego.

Czy i na podstawie jakich przepisów pracownik może się skutecznie bronić zarzutem przedawnienia w stosunku do roszczeń ZUS-u w postępowaniu administracyjnym przed dyrekcją lub Radą Nadzorczą ZUS-u, skoro z jednej strony przepisy o zasiłkach nie zawierają normy o przedawnieniu roszczeń ZUS-u w stosunku do pracownika, a z drugiej strony nie wydaje się możliwe, by roszczenie majątkowe nie przedawniało się w ogóle, tj. by trwało ono do śmierci pracownika, a następnie przechodziło na jego spadkobierców itd. w nieskończoność?

Czy należy stosować przepis ogólny o 10-letnim przedawnieniu z p.o.p.c., czy analogię z przepisami o przedawnieniu zobowiązań ze stosunku pracy, czy też analogię z zobowiązaniami podatkowymi, czy wreszcie przepisy o przedawnieniu z postępowania egzekucyjnego w administracji?

ODPOWIEDŹ:

Obowiązek zwrotu bezprawnie pobranych zasiłków rodzinnych wynika z art. 13 dekretu z 28.X.1947 r. o ubezp. rodzinnym (Dz. U. Nr 66, poz. 414). Ani ten, ani żaden inny przepis powołanego dekretu nie przewidują przedawnienia tego rodzaju należności ZUS-u. Zgodnie z § 8 rozp. Min. Pracy i Op. Społ. z 16.I.1948 r. o warunkach nabywania uprawnień do zasiłków rodzinnych (Dz. U. Nr 4, poz. 30), w sprawach nie unormowanych w tym rozporządzeniu należy do uprawnień do zasiłków rodzinnych stosować odpowiednie przepisy ustawy o ubezpieczeniu społecznym w zakresie ubezpieczenia na wypadek choroby i macierzyństwa.

To ostatnie ubezpieczenie reguluje ustawa z 28.III.1933 r. o ubezpieczeniu społecznym (Dz. U. Nr 51, poz. 396 z dalszymi licznymi zmianami, które jednak dla omawianego tu zagadnienia są obojętne). Ustawa ta w art. 214 i 215 normuje sprawę zwrotu mylnie bądź bezprawnie wypłaconych świadczeń, nie zawiera jednak również żadnej normy dotyczącej przedawnienia prawa żądania zwrotu tych świadczeń. Nie wchodzi w grę art. 116 tej ustawy przewidujący 6-miesięczne przedawnienie, gdyż dotyczy ono roszczeń do ZUS-u o świadczenia z ubezp. na wypadek choroby i macierzyństwa (a z mocy powołanego § 8 rozp. z 16.I.1948 r. — również roszczeń o zasiłek rodzinny), nie stosuje się więc do roszczeń o zwrot nieprawnie otrzymanych zasiłków.

Ponieważ przedawnienie może wynikać tylko z określonego przepisu, takiego zaś przepisu prawo ubezpieczeniowe nie zawiera, przeto należy uznać, że roszczenie ZUS-u o zwrot nieprawnie pobranych zasiłków nie przedawnia się w ogóle.

Podobnie reguluje to zagadnienie co do nieprawnie pobranych świadczeń z powszechnego zaopatrzenia emerytalnego art. 19 i 20 dekretu z 25.VI.1954 o powsz. zap. emeryt. (tekst jednolity: Dz. U. z 1958 r., Nr 23, poz. 27). Przepisy te, nakazując zwrot nieprawnie pobranych świadczeń, nie przewidują przedawnienia tego obowiązku. Nie czynią tego również inne przepisy powyższego dekretu. Z tych też względów Tryb. Ubezp. Społ. w orzeczeniu z 28.IX.1960 r. w sprawie TR 14200 (CSP KA nr 6, z 1962 r., str. 323—324) uznał, że obowiązek zwrotu roszczenia na całą niesłusznie pobraną kwotę — niezależnie od czasu, za jaki została wypłacona.

Nie ma żadnych podstaw do stosowania przepisów o przedawnieniu z dziedziny prawa cywilnego (art. 105 i nast. p.o.p.c. i art. 283 k.z.), gdyż stosunek ubezpieczeniowy jest stosunkiem administracyjnym (stosunkiem pomiędzy władzą a jednostką), a nie stosunkiem cywilnym. Stwierdził to wyraźnie Trybunał w powołanym wyżej orzeczeniu.

Przepisy dekretu z 26.X.1950 r. o zobowiązaniach podatkowych (Dz. U. Nr 49, poz. 452 z późn. zmianami) dotyczą tylko zobowiązań podatkowych (także danin publicznych), a to zgodnie z art. 1 i 36 tego dekretu. Z mocy § 2 art. 36 dekretu Min. Finansów rozciągał jego niektóre przepisy na należności ZUS-u z tytułu świadczeń na ubezpie. społ. (§ 70 rozp. wykonawczego z 7.9.1951 r. — Dz. U. Nr 50, poz. 362 z dalszymi zmianami). Przepis ten jednak, po pierwsze, nie rozciągnął na należności ZUS-u art. 34 dekretu o zob. podatk. normującego przedawnienie, po drugie zaś, wymienionym w nim przepisom dekretu o zob. podatk. poddał tylko należności ZUS-u z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, o które w niniejszym wypadku nie chodzi.

Art. 13 § 3 dekretu z 28.X.1947 r. o ubezpie. rodz. stanowi, że ZUS może dochodzić zwrotu nieprawnie pobranych zasiłków w postępowaniu przymusowym w administracji; to samo uprawnienie wynika ponadto z art. 37 dekretu o zob. podatk. Przepisy o egzekucji świadczeń pieniężnych (dekret z 28.I.1947 — Dz. U. Nr 21, poz. 84) nie znają instytucji przedawnienia postępowania egzekucyjnego. Znają jedynie umorzenie zawieszzonego postępowania egzekucyjnego, gdy wierzyciel nie żądał jego podjęcia przed upływem roku od ostatniej czynności egzekucyjnej (art. 43), co jest obojętne w niniejszym wypadku i nie ma nic wspólnego z wygaśnięciem należności z powodu przedawnienia.

W konkluzji potwierdza się pogląd, że należności z tytułu nieprawnie pobranych zasiłków z ubezpie. rodzinnego nie ulegają przedawnieniu.

Przeciwko stosowaniu przez analogię przepisu art. 283 k.z. wypowiedział się Trybunał w powołanym wyżej orzeczeniu. Tym bardziej więc nie ma podstaw do stosowania analogii z innych gałęzi prawa, np. z prawa podatkowego.

Dodać jednak należy, że ZUS nie dochodzi zwrotu nieprawnie wypłaconych zasiłków, gdy brak było ze strony ich odbiorcy złej woli. Dla oceny tej złej woli upływ czasu nie jest bez znaczenia, dłuższy zatem okres od pobrania zasiłków do żądania ich zwrotu przez ZUS może uzasadnić odstąpienie ZUS-u od tego żądania. Jednakże roszczenia o takie odstąpienie, korzystającego z ochrony prawa, zainteresowany nie ma.

S. GARLICKI

II.

PYTANIE:

Czy pojęcie „niedopuszczalności” nabycia w drodze zasiedzenia własności nieruchomości, o jakiej mowa w art. XXXIV przep. wpr. pr. rzecz., odnosi się tylko do przedmiotu zasiedzenia, czy także do podmiotu, a następnie — czy posiadacz w złej wierze może korzystać ze skróconego terminu zasiedzenia?

Jak wynika z tekstu pytania i stanu faktycznego przytoczonego dla uzasadnienia jego treści, chodzi o wyjaśnienie wątpliwości, czy na obszarze dawniejszej mocy obowiązującej kodeksu cywilnego austriackiego posiadacz nieruchomości w złej wierze może nabyć jej własność przez zasiedzenie już po upływie skróconego terminu zasiedzenia z art. XXXIV przepisów wpr. pr. rzecz. i pr. o ks. wiecz.

ODPOWIEDZ:

Pod rządem kodeksu cywilnego austriackiego zła wiara posiadacza wyłączała, jakiegokolwiek zasiedzenie. W tym zakresie istniał więc taki ogólny stan prawny, jaki — na tle obowiązującego obecnie prawa rzeczowego — zachodzi tylko w stosunku do ruchomości. Co do nieruchomości art. 50 § 2 pr. rzecz. przewiduje zasiedzenie ze strony posiadacza w złej wierze po upływie przedłużonego (wobec normalnego 20-letniego) terminu trzydziestu lat.

Skoro pytanie dotyczy nieruchomości, to mamy tu typowy wypadek z cytowanego wyżej przepisu art. XXXIV. Zasiedzenie nie było bowiem „według przepisów dotychczasowych (...) dopuszczalne”, jednakże już „przed wejściem w życie prawa rzeczowego istniał stan rzeczy, który według tego prawa prowadziłby do zasiedzenia”.

Treść art. XXXIV, jako też inkorporowana w nim intencja ustawodawcy zmierzającego do faworyzowania wcześniejszego nabycia własności przez zasiedzenie nie dają podstaw do wykładni, która by aktualność tego przepisu ograniczała do wypadków, kjedy „przedmiot zasiedzenia” nie mógł być w tej drodze nabyty na własność.

Jak wynika z uzasadnienia pytania, wątpliwości autora tegoż pytania zrodziły się stąd, że w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 1958 r. (I Co 21/58, OSN 1959, poz. 93) mówi się m. in. o tym, że „ustawodawca z 1946 r., przyjmując w art. XXXIV przep. wpr. pr. rzecz. szczególny, uprzywilejowany sposób obliczenia okresu zasiedzenia przewidzianego w nowym prawie rzeczowym w tych wypadkach, w których nie było ono dopuszczalne według przepisów dotychczasowych, musiał mieć przede wszystkim na myśli przepisy ustawy z 1818 r. o ustaleniu własności dóbr nieruchomości, o przywilejach i hipotekach”. Słowa „przede wszystkim” same przez się wskazują na istnienie także dalszych sytuacji powstających na tle innych ustaw, choć niewątpliwie nie tak częstych jak te, które powstają w związku z przepisami ustawy z 1818 roku. Końcowa część uzasadnienia powyższej uchwały daje zresztą *implicite* (zgodną z podaną tu) odpowiedź na pytanie, czy pojęcie „niedopuszczalności” zasiedzenia z art. XXXIV, „odnosi się także do podmiotu”. Uzasadnienie to bowiem, wyjaśniając podane w nim zasady prawne przykładem ze sprawy, w której wynikło pytanie rozstrzygnięte w uchwale, stosuje art. XXXIV do wypadku, w którym wnioskodawczyni — według ich twierdzeń — „posiadają nieruchomość w dobrej wierze”, jeśli chodzi o wymagania prawa rzeczowego, choć nie byłyby posiadaczami w dobrej wierze (a więc posiadałyby nieruchomość w złej wierze) „w rozumieniu art. 2265 kod. cyw. Nap.”.